

La guerra dels mons a la gironina

Una part de l'audiència radiofònica de les poblacions de la conca del Ter, des d'Amer fins a la ciutat de Girona, va entrar en pànic la nit del 22 d'abril de 1983 amb la retransmissió del suposat esfondrament de la presa de Susqueda. La lectura radiofònica de diversos fragments d'una novella curta de Miquel Fañanàs va provocar una psicosi col·lectiva. Des de llavors, en l'imaginari gironí és encara més present l'apocalíptica imatge de les aigües de Susqueda tocant les escales de la catedral.

Text > ÀLEX HERNÀNDEZ, periodista

«**A**tención por favor! Atención por favor! La ciudad debe ser evacuada. No se trata de ningún simulacro. Repetimos, no se trata de ningún simulacro. Salgan sin demora de sus casas y atiendan las instrucciones que recibirán de la Policía Municipal. Acudan a los puestos de concentración que se les indicará. No lleven bultos ni objetos pesados que podrían dificultar la necesaria rapidez de la evacuación [...]»

»Per no provocar el pànic a la població es procurava no donar gaires detalls. La notícia, però, ja corria de boca en boca per tota la ciutat:
»—Ha baixat Susqueda!»

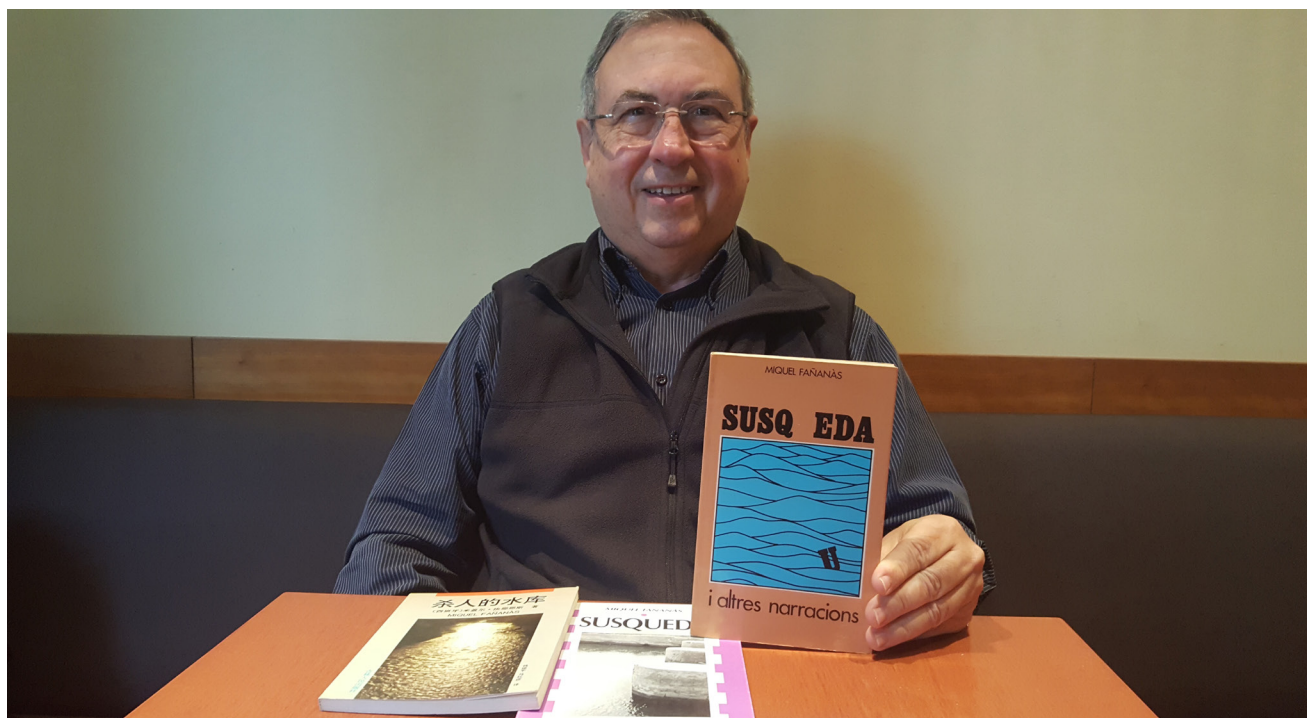
Fragments com aquests de la narració curta *Susqueda*, de l'escriptor gironí Miquel Fañanàs, van ser retransmesos des de Ràdio Girona el vespre del 21 d'abril de 1983. Era un programa en el qual entrevistaven l'escriptor i també recreaven parts de l'obra. Tot plegat, però, va provocar moments de

pànic a la mateixa Girona i als pobles que viuen sota l'ombra del pantà de Susqueda.

El diari *El Punt* l'endemà va relatar: «El poble on més gent es mobilitzà va ser Bescanó. A les dotze de la nit encara hi havia gent a les muntanyes properes, i la carretera que porta a Estanyol estava plena a vessar».

Fins i tot, un veí d'aquesta població va patir un accident de trànsit en sortir de la carretera mentre fugia. Sortosament, en tot l'incident ningú va resultar ferit;

>> L'escriptor Miquel Fañanàs amb tres edicions (una, en xinès) del seu relat *Susqueda*. (Autoria: ÀLEX HERNÀNDEZ)

>> Una família fugint cap al barri de Montjuïc després de sentir la narració retransmesa per Ràdio Girona.
Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (DANI DUCH).

no hi va haver conseqüències més enllà de l'angoixa i la por que alguns van patir.

El diari *Los Sitios* va detallar: «Los teléfonos del Ayuntamiento, Bomberos, Guardia Civil e incluso *Los Sitios* quedaron prácticamente bloqueados por las preguntas de los ciudadanos que intentaban confirmar la noticia».

L'abril de 1983 era període electoral, per a les eleccions municipals. El llavors alcalde de Girona, Joaquim Nadal, que es trobava en plena campanya, va haver de presentar-se en alguns barris per anunciar que tot era fals. Com ara a Pont Major: «Els habitants de les cases sindicals no es creien el que ja s'havia desmentit, i n'hi havia centenars al carrer amb mantes, esperant auxili. Un recorregut de l'alcalde pels carrers els va anar tranquil·litzant i cap a mitjanit tothom va tornar a casa seva», segons va explicar *El Punt*.

Rememorant Orson Welles

El paroxisme va provocar que es presentés una parella de la Policia Nacional (llavors vestida amb uniforme de

color marró) a Ràdio Girona: «Ens van demanar molt correctament que aturéssim la retransmissió pel pànic que s'estava generant. Un d'ells va dir-me, en castellà: "Esteu fent igual que l'Orson Welles"», recorda l'escriptor Miquel Fañanàs.

Igual que el 1938, quan Orson Welles va haver de tallar la retransmissió de la novel·la *La guerra dels mons* per l'onada de pànic que va generar als Estats Units, els responsables de l'emissió de Ràdio Girona van anar informant que tot plegat era la lectura d'una novel·la i que el pantà de Susqueda no s'havia col·lapsat.

Miquel Fañanàs reconeix, amb relació a tots els que van participar a la recreació radiofònica: «No teníem consciència de provocar cap ensurt. I no en vam tenir fins que el tècnic ens va començar a dir que la centraleta es bloquejava amb gent que trucava. Fins llavors, era un programa radiofònic que combinava lectures de la meua narració i la part de la meua entrevista com a escriptor».

El dia següent, els responsables del programa van afirmar a la premsa gironina que «anàvem repetint amb insistència que es tractava de trossos de la novel·la de Miquel Fañanàs, que anàvem llegint, i això ho vam anar repetint al llarg del programa, i no comprenem com és que la gent no ho va entendre així».

Tot i que la retransmissió va ser interrompuda, les autoritats van haver de parlar per Ràdio Girona per tranquil·litzar la població «a través d'un comunicat en què es desmentien rotundament les notícies i es demanava tranquil·litzat a la població», segons publicava *El Punt*.

El llavors alcalde de Girona, Joaquim Nadal, en plena campanya, va presentar-se en alguns barris per anunciar que tot era fals

Tot i que la retransmissió va ser interrompuda, les autoritats van haver de parlar per Ràdio Girona per tranquil·litzar la població

>> Els estudis de Ràdio Girona a mitjans dels anys vuitanta.

Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. EL PUNT (JOAN COMALAT).

Durant tota la nit, l'Oficina d'Informació Municipal anava reproduint constantment aquest missatge que va recollir *Los Sitios*: «El pantano está en su lugar. No ha pasado absolutamente nada. No corre ningún peligro; ni ahora, ni se prevé que en ningún momento».

De l'ensurt a l'èxit. Miquel Fañanàs va ser un dels escriptors més venuts aquell Sant Jordi de 1983, just dos dies després de la retransmissió. «Molta gent em comprava el llibre i me'l feia signar i em deia "quina por ens has fet passar!" o "per culpa teva vaig sortir en pijama de casa", i coses per l'estil. Tots vam riure», explica.

«Gràcies al ressò de la primera narració de *Susqueda*, jo he fet carrera literària. Em va obrir les portes de la literatura», reconeix avui dia Miquel Fañanàs. Respecte d'això, cal dir que aquesta història va ser traduïda al xinès el 1995 amb

l'explícit títol traduït *El pantà mortal*. Els xinesos, per tant, ja coneixen els perills del trencament d'aquest pantà.

Sobre l'origen de la idea de *Susqueda*, explica: «Un dia vaig anar a Amer a visitar uns familiars. Tot passant pel Pasteral vaig tenir la idea que *Susqueda* rebentava». Amb aquesta idea va escriure una narració que va presentar al Premi Just M. Casero de novel·la curta, que organitza la Llibreria 22 de Girona.

Per escriure aquell primer llibre, Miquel Fañanàs va documentar-se fins al punt de llegir un estudi de l'enginyer Arturo Rebollo, el màxim responsable de la construcció del pantà de *Susqueda*. «Era una obra tècnica i molt especialitzada, però en vaig treure informació molt important», recorda.

Aquell mateix Sant Jordi, el llibre *Susqueda* el va presentar el llavors ministre

de Sanitat del Govern espanyol, Ernest Lluch, que va comentar al públic, segons va informar *Los Sitios*, que «sabía que se había hecho famosa [la novel·la] en Girona (se refería a la alarma que motivó su emisión por Ràdio Girona el jueves por la noche)».

De fet, l'endemà *El Punt* exposava les crítiques per la manca d'un pla d'emergència en un hipotètic trencament de *Susqueda*: «La gent de Girona, de Salt, de Besanó i d'Anglès no sabien què fer, on anar, com actuar. Malgrat que des de fa temps s'ha parlat d'un pla de protecció civil, a Girona, avui en dia encara no està aprovat i per tant la gent no sap què fer ni com actuar». El mateix diari argumentava que hauria de ser un pla general per a totes les poblacions que viuen en el trajecte del Ter des de *Susqueda*: «Entengui's el Pasteral, la Celle-

>> *El pantà de Susqueda deixant anar aigua.*

Font: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.
EL PUNT (JOAN CASTRO).

ra, Anglès, Sant Julià-Bonmatí, Vilanna, Bescanó i Salt, ja que en un hipotètic esbardellament de la presa serien els més afectats, i aquells on l'aigua arribaria més aviat. S'ha calculat que l'aigua de Susqueda tardaria unes tres hores a arribar a Girona, però per arribar a la Cellera o Anglès només li caldrien uns deu o quinze minuts».

L'endemà *El Punt* exposava les crítiques per la manca d'un pla d'emergència en un hipotètic trencament de Susqueda

Imaginari col·lectiu

I ara, per commemorar els cinquanta anys de la construcció de la presa, Fañanàs presenta al maig una nova novel·la (molt més llarga i amb més situacions hipotètiques que la primera) en la qual torna a Susqueda. «Pura literatura catastrofista», avança Miquel Fañanàs. La presenta al mateix pantà.

Per a l'escriptor, hi ha una raó que explica l'èxit i l'impacte de *Susqueda* aquella primavera de 1983: «Aquest pantà és el lloc que genera més por atàvica als gironins». No descarta que aquesta por estigui lligada a la polèmica sorgida arran de la construcció del pantà al damunt d'una falla geològica i en una zona, la Selva, de coneguda activitat sísmica.

Fañanàs també reconeix que, segons diversos càlculs fets per enginyers, si Susqueda rebotés, les aigües del pantà arribarien fins a la catedral de Santa Maria de Girona. «I això sempre ha impactat en l'imaginari col·lectiu dels gironins».

La por està lligada a la polèmica de la construcció del pantà al damunt d'una falla geològica i en una zona d'activitat sísmica

Hem començat amb un fragment de *Susqueda*. I acabem amb un altre. Com quedaria la ciutat després del pas de les aigües? Miquel Fañanàs ho va descriure així: «La Girona eterna, l'heroica i històrica Girona acabava de sucumbir pels embats d'un progrés mal calculat. L'aigua, en el seu imparable camí cap al mar, havia deixat al seu darrere una ciutat devastada. Una extensa capa argilosa cobria tot el Barri Vell, el sector del Mercadal, Santa Eugènia, Sant Narcís, Salt...».